

RARITĂȚI ORNITOLOGICE ÎN BIHOR

de
ROZALIA POLIȘ

Reducerea biotopului umed pe întinse suprafețe din nord-vestul țării noastre, ca și pe întreg continentul, cu deosebire în Europa centrală, a diminuat în ultimul secol posibilitățile de subsistență ale majorității păsărilor acvatice, ale limicolelor. Observații recente asupra lopătarului (*Platalea l. leucorodia*) și a piciorongului (*Himantopus h. himantopus*), două specii deosebit de rare ocrotite și la noi ca pretutindeni în raza arealului lor ca adevărate „monumente ale naturii“, ne-au sugerat nota de față.

PLATALEA LEUCORODIA LEUCORODIA L. 1758 (fam. Threschiornithidae, ord. Ciconiiformes) — lopătarul, recunoscut ușor în raport cu stîrcii datorită siluetei de zbor sau mișcărilor caracteristice de cosire a apei. Arealul său se întinde din Europa centrală și de sud, pînă în Asia centrală și R. P. Chineză.

Apare sporadic în colonii așezate în stufărișuri de nepătruns. Cele mai favorabile locuri de cuibărire se află actualmente în Delta Dunării. La sud-vest de Carpați se menține în număr relativ mare (de peste 200 perechi) pe heleșteiele situate în Parcul Național Hortobágy (R. P. Ungaria) (G. KOVÁCS 1984).

Cuibăritul lopătarului în Valea Erului, la Balta-Scurtă (R. Poliș 1968), în apropiere de Sălacea (jud. Bihor), (de unde este amintit și de către ANDRÁSSY) a fost o scurtă revenire pe teritoriile atunci încă mlaștinoase (1967), după ce secole de-a rîndul și-a avut asigurată existența pe plaurul întinsei Bălți Ecedea (S. LOVASSY 1931), ca și în mlaștinile Sărret-ului, cuibărit atestat prin pontele colectate de către Lovassy și Petényi (J. FRIVÁLD SZKYI 1891).

Linția preciza că deși la începutul secolului nostru clocea în mod obișnuit și în Banat, în colonii de 50—80 perechi (la Becicherecul Mic, la Biled și la Satchinez), lopătarul este o specie care începe să devină tot mai rară, socotind că „este timpul ca aceste frumoase și interesante păsări să fie pe deplin apărute și ocrotite“.

În ultimul timp apare mai frecvent în perioadele de pasaj și chiar în timpul veri în lungul apelor și canalelor (R. Poliș 1974), pe Crișul Repede

și la heleșteiele de la Cefa (R. Poliș 1976), unde este bine cunoscut de către paznicii pescăriei.

La data de 13.09.1985, cu prilejul unei deplasări la heleșteiele de la Cefa făcută împreună cu tânărul ornitolog Doboș Attila, am avut prilejul să observăm îndelung 84 de exemplare de lopătari care poposeau aproximativ la mijlocul lacului nr. 6, apa fiind în curs de evacuare pentru începerea lucrărilor de recoltare a peștelui. Majoritatea se odihneau, doar câteva exemplare se hrăneau, altele sosiseră în zbor dinspre pășune, coborînd în centrul unei mari aglomerări de păsări acvatice printre care predominau rațele (peste 2 500 exemplare, mai ales *Anas platyrhynchos*).

Așa după cum ne-au informat paznicii, lopătarii au folosit acest loc de popas aproximativ timp de trei săptămîni, la data de 23.09.1985, cînd am revenit la Cefa, stolul era deja plecat.

Două observații anterioare, făcute la stația de decantare a apelor menajere de la Oradea, ne indică raza mare a spațiului în care se deplasează pentru hrănire atît lopătarii, cît și stîrcii și egretele: la 03. și 13.09.1984 cîte un exemplar de *Platalea leucorodia* se afla la marginea apei, în partea centrală a bazinelor, într-o zonă unde poposeau regulat 15—20 de stîrci cenușii și 5—10 egrete mici aparținînd foarte probabil populațiilor coloniei din Pădurea Rădvani, din apropiere de Cefa, ca și stîrcii de noapte în număr de 4—5 exemplare.

În lucrările lui KOVÁTS nu este menționată prezența lopătarului la aceste bazine dar apariția lui trebuie să fie în mod sigur mult mai frecventă, datorită fără îndoială ocrotirii de care se bucură azi. (H.C.M. nr 1625 din 1955).

HIMANTOPUS HIMANTOPUS HIMANTOPUS (L.) 1758 (fam. Recurvirostridae, ord. Charadriiformes) — piciorongul sau cătăliga, frumoasa și delicata pasăre a cărei prezență se impune prin puternicul ei glăs, întru totul deosebit de al atlor limicole, cu silueta de zbor inconfundabilă. Este o specie cosmopolită, ocupînd sporadic zonele sărăturoase, inundabile.

Relativ frecventă în lungul Dunării și în unele locuri din Dobrogea, este azi deosebit de rară ca și cuibăritoare în Bazinul Carpaților, fiind pusă sub o strictă ocrotire.

LINTIA o considera drept „pasăre clocitoare obișnuită, dacă nu frecventă” înainte de indignirea principalelor riuri din Banat și a drenării marilor bălți.

SIMONKAI o prezintă cuibărind „în număr mare” lingă localitatea Grăniceri, la renumita baltă Mirătau. A observat-o deasemenea pe terenurile sărăturoase de la Macea pînă la Nădab, Socodor și Pil, ca și în împrejurimile Aradului (1893).

Cele mai vechi date pentru partea nord-vestică a țării noastre le avem de la LOVASSY, care a găsit piciorongul cuibărind la Căpleni, la 29.05.1887 și la Domănești la 20.05.1889, în zona vestitelor mlaștini ale Ecedei, menționînd totodată că apărea sporadic, preferînd marginea înierbată a plaurului din interiorul bălții.

Date recente (G. KOVÁCS 1984/a) indică mici colonii ale acestei specii la Hortobágy (R.P.U.), pe terenuri inundate în mod special pentru re-

facerea unor mlaștini din zona Parcului Național Hortobágy, situat la cca 80 km nord-vest de Oradea.

Observațiile și colectările făcute de KOVÁTS (1973 și 1976) în august 1971, în lungul Crișului Repede în aval de Oradea și la bazinele stației de decantare a apelor menajere, au fost primele atestări ale picio-rongului în Bihor.

Reluarea observațiilor la bazinele stației de decantare ne-au pus în posesia unor noi date cu privire la această pasăre, trecută pe lista monumentelor naturii și ocrotită ca atare (H.C.M. nr. 1.625 din 1955).

În perioada serotinală a anului 1984 am întâlnit primul grup de piciorongi format din cinci exemplare, dintre care trei juvenili (03.08.1984), care se odihneau pe prundișul unui bazin; la 13.08.1984 au fost observate trei exemplare iar la 31.08.1984 un număr de opt exemplare care s-au ridicat de pe digurile bazinelor de decantare.

La data de 25.05.1985 am observat (împreună cu Dobos Attila) primul exemplar de *Himantopus* sosit în zona bazinelor; la 16 și 20.06.1985, precum și la 06.07.1985 Dobos Attila urmărește o pereche de piciorongi stabiliți pe un dig relativ izolat și inaccesibil, situat între două bazine, pe care își așează cuiburile și câteva perechi de *Sterna hirundo*.

Vizitînd bazinele la data de 23.07.1985 am constatat prezența, alături de cei doi adulți, a trei exemplare juvenile, pui nezburați, cu penaj caracteristic, care se deplasau în căutarea hranei împreună cu părinții, pe o porțiune inaccesibilă de uscat, apele fiind destul de ridicate. În acest timp păsările adulte luau adeseori atitudini agresive, întinzîndu-și gîturile, alungînd din imediata apropiere a puilor cele câteva exemplare de nașiți care le încălcau teritoriul. După ce m-au observat, un exemplar adult s-a ridicat planînd amenințător spre mine, fără a se liniști decît atunci cînd m-am îndepărtat.

Apariția unor specii rare de păsări în toată zona de nord-vest a țării noastre se datorește existenței marelui drum de migrație cu care se învecinează Cîmpia de vest, persistenței unor locuri încă favorabile de hrănire. În ce privește cuibăritul unor elemente mai exigente la condițiile de biotop, putem constata că mai ales aria speciilor acvatice se reduce neconținut, forțînd specii ca *Himantopus* (și *Platalea* dacă ne referim la anul 1967) să ocupe teritorii cu un minimum de izolare și siguranță.

Adaptarea la condițiile teritoriilor supuse unor puternice influențe antropice, cuibăritul chiar în ecosisteme artificiale, indică lipsa ecosistemelor naturale favorabile unor specii.

În ocrotirea unor astfel de elemente facem în ultimul timp apel la un număr din ce în ce mai mare de vînători, care au devenit conștienți că trebuie să prețuiască întreaga noastră, avifaună, să respecte, mai ales în perioada cuibăritului, teritoriile în care se refugiază elementele amenințate cu dispariția, fie că este vorba de terenuri constituite în rezervații naturale, cum este colonia de stîrci din pădurea Rădvanii, sau de simple zone de hrănire ale acestora, cum sînt heleșteiele și bazinele de apă nou create ce pot compensa într-o anumită măsură dispariția bălților, modificările survenite în biotopul umed.

BIBLIOGRAFIE

- ANDRASSY, E. — 1957 — Az érmellék madárvilága. Aquila. 63—64; 173, Budapest.
- FRIVÁLD SZKY, J. — 1891 — Aves Hungariae — 135, 143. Budapestini.
- KOVÁCS, G. — 1984 — A Hortobágyi halostavak madárvilága 10 év megfigyelései alapján. Aquila. 91; 21—45. Budapest.
- KOVÁCS, G. — 1984/a — Az arasztósok hatása a Hortobágyi madárvilágára. Aquila. 91; 163—176. Budapest.
- KOVÁTS, L. — 1973 — Cercetări ornitologice în Valea Crișului Repede, între Oradea și granița de vest a României. I. Aspectul serotinal și autumnal. Nymphaea I. 102—104. Oradea.
- KOVÁTS, L. — 1976 — Cercetări cantitative efectuate asupra păsărilor pe malul Crișului Repede, în aval de Oradea. Nymphaea 4; 227—259. Oradea.
- LINȚIA, D. — 1955 — Păsările din R.P.R. III. 17, 303. București.
- KOVÁTS, L. — POLIS, ROZALIA — BÉCZY, T. — 1970 — Catalogul sistematic al colecției de păsări a Muzeului din Oradea (1951—1965).
- LOVASSY, S. — 1931 — Az Ecsedi-lápos madárvilága fennállása utolsó évtizedeiben. M.T.A.; 45. 59, 73. Budapest.
- POLIS, ROZALIA — 1968 — Lopătarul (Platalea leucorodia L.) specie clocitoare în Valea Erului. Rev. Muzeelor 5. 2 : 160—161, București.
- POLIS, ROZALIA — 1974 — Date privind avifauna Zărandului. Nymphaea 2 : 114, 121, Oradea.
- POLIS, ROZALIA — 1976 — Observații asupra avifaunei de la Cefa. Nymphaea 4 : 199. Oradea.
- SIMONKAI, L. — 1893 — Fauna comitatus et urbis Arad. I. 3 : 61, Arad.
- * * * — 1956 — Revista Ocrotirea Naturii. 2 : 215, București.

RARETÉS ORNITHOLOGIQUES EN BIHOR (ROUMANIE)

(Résumé)

L'auteur donne les résultats de ses observations sur deux espèces assez rares maintenant dans la plaine de l'ouest de Roumanie: la spatule blanche (Platalea l. leucorodia) et l'échasse blanche (Himantopus h. himantopus).

La première espèce a apparue en grand nombre (84 ex.) pendant le passage d'automne sur les étangs de Cefa (13.09.1985).

L'échasse blanche a été observée nichant sur une digue des bassins qui déchantent les eaux ménagères de la ville Oradea (23.07.1985). Ces espèces sont protégées en Roumanie comme „monuments de la nature“.